

Prof. dr Duško Vejnović, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik Evropskog defendologija centra Banja Luka, glavni i odgovorni urednik naučnih časopisa *Defendologija* i *Sociološki diskurs*

Karakteristike parlamentarnih izbora u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini – neki aspekti

Izborni sistem Bosne i Hercegovine jedan je od najkompleksnijih na evropskom kontinentu, a njegova složenost nije slučajna – ona je direktna posljedica Dejtonskog mirovnog sporazuma iz 1995. godine, koji je državnu arhitekturu utemeljio na etničkom konsenzusu, a ne na građanskom principu. Ovaj strukturalni paradoks presudno oblikuje svaki izborni ciklus, pa tako i onaj koji se očekuje 2026. godine. Republika Srpska, kao jedan od dva entiteta Bosne i Hercegovine, ima vlastiti parlament – Narodnu skupštinu Republike Srpske – koji broji 83 poslanika. Izbori se sprovode po proporcionalnom sistemu s višemandatnim izbornim jedinicama, a entitetski prag za ulazak u skupštinu iznosi tri posto. Pored Narodne skupštine, bira se i Vijeće naroda, dom koji štiti vitalne interese konstitutivnih naroda. Na državnom nivou, građani RS-a glasaju za Dom naroda i Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH, te za Predsjedništvo BiH, gdje Srbi biraju svog člana. Ovaj višestruki izborni proces znači da svaki birač iz Republike Srpske na opštim izborima popunjava više listića istovremeno, što samo po sebi govori o institucionalnoj preopterećenosti sistema. Centralna izborna komisija BiH tijelo je koje tehnički administrira izbore na svim nivoima, no njene nadležnosti su konstantno predmet političkih sporova. Stranke vladajuće koalicije u Republici Srpskoj, višekratno su dovodile u pitanje legitimitet same Komisije, kao i nadležnosti Ureda visokog predstavnika koji nadzire sprovedbu Dejtona. Karakteristika izbora u Republici Srpskoj koja se posebno ističe jeste asimetričan odnos između izborne utakmice i stvarne promjene vlasti. Od osnivanja entiteta, vladajuća struktura nikada nije doživjela koalicijsku alternativu koja bi preuzela vlast. Ipak, izbori u Republici Srpskoj nisu ni čiste farse. Postoji stvarna izlaznost, postoji određena konkurencija unutar srpskog bloka, a ponekad i iznenađujući rezultati na lokalnom nivou. Paradoks je u tome što se izbori odvijaju tehnički regularno – listići se broje korektno, rezultati se poštuju – ali su uslovi koji prethode glasanju takvi da suštinska promjena vlasti postaje statistički improbabilna.

Ovo je ono što politolozi nazivaju "izbornim autoritarizmom" – sistem koji zadržava formu demokratije, ali ispraznjuje njenu supstancu.

Za 2026. godinu posebno je relevantno međunarodno okruženje. Geopolitičke turbulencije – rat u Ukrajini, promjena američke administracije, nestabilnost EU integracijskog procesa – sve ovo daje vladajućoj garnituri u Republici Srpskoj argumente kojima pravda stagnaciju i autarkičnu politiku. Izbori će se odvijati u kontekstu u kojemu je pitanje državnog suvereniteta, secesionističkih tendencija i odnosa prema Srbiji važnije od pitanja zdravstva, obrazovanja ili ekonomskog razvoja. Opozicioni fragmentarizam dodatno otežava situaciju. Srpska demokratska stranka, nekad jedini pravi rival SNSD-a, i dalje traži vlastiti identitet između radikalnog nacionalizma i umjerenosti. Stranke centra i liberalnog profila marginalne su po rezultatima, dok pokušaji formiranja šire opozicione koalicije redovno propadaju na prvoj ozbiljnijoj prepreci – pitanju ko će biti lider. Birač koji želi promjenu, stoga često ostaje kod kuće, a apstinencija sistematski pogoduje vladajućoj strukturi. Podsjetimo se istorijskog podučavanja. Platon razlikuje nekoliko oblika vladavine koji se jedan u drugi pretvaraju prema određenoj logici dekadencije. Timokratija (vladavina u kojoj je glavni motiv čast) pretvara se u oligarhiju (vladavina bogatih), oligarhija u demokratiju (vladavina svih), a demokratija — i tu Platon dostiže kulminaciju svoje analize — u tiraniju. Ova posljednja transformacija odvija se upravo kroz mehanizam koji nas danas posebno zanima: demagogiju. **Postavlja se pitanje...kako političke elite u izbornim kampanjama da se ne bore da istina bude na njihovoj strani...već da se bore da oni budu na strani istine. Vječna budnost je cijena slobode. Ova Wendell Phillipsova rečenica, izrečena prije gotovo dva vijeka, ostaje najtačnijim opisom demokratske odgovornosti koji nam istorija pruža. Skupljajmo mrvu slobode svaki dan. Jer ako je ne skupljamo — istrunut će...**